

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЯ, ЧИННИКИ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Ірина Червиць
керівник відділу
іноземного
підприємства
«Кока-Кола
Беверіджиз
Україна»

Розглянуто основні етапи формування ринкового середовища в Україні. Показано тенденцію зниження рівня монополізації в Україні. Наведено ключові проблеми подальшого удосконалення конкурентного середовища в Україні в умовах високого рівня відкритості вітчизняної економіки. Доведено важливість і запропоновано напрями розширення в Україні різних форм економічної свободи як ключового чинника конкурентного середовища.

Актуальність проблеми. Конку- рентне середовище в кожній країні відіграє ключову роль у розвитку її еко- номіки. Політико-правові, економічні, технологічні та соціальні чинники без- посередньо впливають на мотивацію суб'єктів підприємницької діяльності. Сприятливе та прозоре середовище мо- тивує бізнес нарощувати масштаби своєї діяльності. Навпаки, несприятли- ве середовище відлякує не лише іно- земних, а й вітчизняних інвесторів вкладати кошти в розвиток ділових підприємств. Оскільки Україна за індексом економічної свободи посідає нині 161-е місце із 179 країн, то дос- лідження конкурентного середовища в контексті його удосконалення є вкрай актуальним.

Огляд останніх джерел досліджень та публікацій. Питання формування та удосконалення конкурентного се- редовища постійно знаходяться в полі зору зарубіжних та вітчизняних вче- них. Широко відомими є моделі галузе- вого і національного конкурентного се- редовища М.Портера [11], структура чинників міжнародного середовища М.Майєра [8], форми та механізми су- перництва П.Гангопадхей [18], мат- ричні інструменти аналізу середовища Д.Аакера [5] і т.і. Особливості конку- рентного середовища в Україні дослід- жуються такими науковцями як Л.Ан- тонюк [6], З.Борисенко [7], С.Пахомов [10], С.Реверчук [12], О.Швиданенко [17] та ін. Практичні питання регуля- торної політики висвітлюються у відом-

чому віснику Антимонопольного комі- тету України «Конкуренція». Проте зміни конкурентного середовища в Україні під впливом процесів глобалі- зації потребують досліджень новітніх зрушень у структурі чинників конку- рентних відносин.

Метою статті є виявлення та оці- нка ключових чинників формування та розвитку конкурентного середовища в Україні в контексті підвищення дієвості регуляторної політики.

Вклад основного матеріалу. Од- нією з основних передумов побудови ефективного ринку є економічна кон- куренція. На відміну від більшості країн з розвинутою ринковою економі- кою, для яких конкуренція протягом принаймні останніх століть була при- родним станом господарських відносин, Україні довелося пройти шлях від пла- ново-адміністративної системи, що практично виключала повноцінні кон- курентні відносини у сфері легального господарювання, до країни з міжнарод- но визнаною ринковою економікою. Україна оголосила про перехід до рин- кової економіки у 1991 р., коли частка монопольного сектора становила 100%. Головним методом боротьби з явищем монополізації було визнано приватиза- цію. Проте її наслідком стала зміна власника підприємства без зміни ме- тодів управління.

Перший конкурентний закон Украї- ни «Про обмеження монополізації та попередження недобросовісної конку- ренції у підприємницькій діяльності»

був прийнятий у період формування держави в лютому 1992 р. разом з багатьма іншими законами, які мали забезпечити сприяння приватній господарській діяльності та контроль за нею. Цей закон приділяв увагу таким питанням, як зловживання домінуючим становищем, дискримінація суб'єктів господарювання державними органами та методи «недобросовісної конкуренції», які один суб'єкт господарювання застосовує по відношенню до іншого. У закон були включені положення, які стосувалися узгоджених дій та концентрацій, але вони не були добре розвинуті. У законі 1992 р. не йшлося про створення органу захисту конкуренції. Антимонопольний Комітет України (АМКУ) був створений законом, що набув чинності у 1993 р. (Закон України «Про Антимонопольний комітет України»). У 1996 р. положення про недобросовісну конкуренцію були розширені та перенесені до окремого Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [2]. У 2001 р. невідповідність закону про конкуренцію 1992 р. стала достатньо очевидною для того, щоб спричинити його скасування та прийняття існуючого Закону України «Про захист економічної конкуренції» [3].

Закон «Про захист економічної конкуренції», що набрав чинності у березні 2002 р., створений за зразком європейських конкурентних законів та відображає інтерес України до інтеграції в західні ринки. Цей самий інтерес спричинив значні зміни в інших частинах правової системи України, спрямовані на задоволення вимог, пов'язаних зі вступом до Світової організації торгівлі та, зрештою, до Європейського Союзу. Заява про вступ до СОТ була подана в 1993 р. та нарешті задоволена у лютому 2008 року. Що стосується ЄС, то у 1994 р. між Європейським Союзом та Україною була підписана Угода про партнерство та співробітництво (УПС), що набула чинності у березні 1998 р. УПС вимагає, щоб Україна поступово наблизилася свій правовий режим до режиму ЄС, у тому числі у конкурентній сфері.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» [1] Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту кон-

куренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель.

Сьогодні основними законодавчими актами, що регулюють економічну конкуренцію, є: Конституція України, Закон України «Про Антимонопольний комітет України», Закон України «Про захист економічної конкуренції», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Кримінальний Кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України, Господарський процесуальний кодекс України, Кодекс адміністративного судочинства України і т.і. [9].

- Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. Діяльність АМКУ як колегіального органа розпочалася після прийняття 26 листопада 1993 року Закону України «Про Антимонопольний комітет України» та призначення у наступному місяці першого складу Комітету з дев'яти державних уповноважених. З появою протягом 1994-1995 років територіальних відділень АМКУ в усіх областях, містах Києві та Севастополі розбудову системи органів Комітету було в основному завершено.

У 2012 році до Антимонопольного комітету України надійшло 6391 заява та подання з приводу порушень законодавства про захист економічної конкуренції (за 2011 рік – 5051). Протягом 2012 року органами Комітету проведено 1035 перевірок дотримання вимог законодавства про захист економічної конкуренції (у 2012 році – 1210). Зменшення кількості проведення перевірок відповідає державній політиці щодо зменшення адміністративного тиску на бізнес, зокрема шляхом зменшення кількості перевірок суб'єктів господарювання. Із загальної кількості перевірок було здійснено 796 перевірок суб'єктів господарювання та 239 перевірок державних органів. Крім того, внаслідок безпосереднього виявлення ознак порушень законодавства про захист економічної конкуренції працівниками органів Комітету, в тому числі на основі аналізу інформації про стан ринків, розпочато розгляд 660 справ про правопорушення [13].

Добросовісна конкуренція має важливе значення для будь-якої здорової ринкової економіки. Антимонопольні закони спрямовані на забезпечення контролю за діяльністю підприємств в інтересах обмеження монополізму, антиконкурентних дій, оскільки підприємства розвиваються найбільш оптимально і працюють найбільш ефективно в умовах добросовісної конкуренції. Одним з основних етапів реформування народного господарства після проголошення незалежності було становлення антимонопольного законодавства і відповідних державних органів. Тож українське антимонопольне законодавство діє вже більше 20 років (американське – 114, європейське – 56) і достатньо результативно.

Основним змістом сучасного етапу антимонопольної політики в Україні є захист уже створеного конкурентного середовища, підвищення ефективності функціонування існуючих конкурентних відносин. Це призвело до трансформації антимонопольної політики держави у конкурентну політику, а антимонопольного законодавства в конкурентне законодавство, тобто систему заходів держави щодо створення та розвитку конкурентного середовища, регулювання конкурентних відносин і конкурентного процесу з метою підтримки та заохочення економічної конкуренції, боротьби з негативними наслідками монополізму, захисту законних інтересів підприємців і споживачів, сприяння розвитку цивілізованих ринкових відносин, створення конкурентоспроможного вітчизняного виробництва.

В Україні на сьогодні створено законодавчу базу й організаційні засади здійснення ефективною державної конкурентної політики і тому питання з обмеження монополізму, підтримки та розвитку економічної конкуренції мають бути й надалі важливим елементом економічної політики держави.

Конкурентне середовище на сьогодні сформовано, зокрема, у торгівлі, на багатьох ринках агропромислового комплексу, легкої, харчової промисловості, машинобудування, будівництва, автомобільного транспорту, у фінансовій діяльності тощо.

В Україні ринками, де домінують природні монополії є: електроенергетика (високовольтні мережі, центральне

диспетчерське управління, обленерго); зв'язок (телефонні мережі, послуги пошти); транспорт (залізниці, порти, аеропорти, трубопроводи); житлово-комунальні послуги (водоканали, централізовані системи теплопостачання). Також монополізованими (неприродно) є гірничо-металургійний комплекс і автомобілебудування.

• На даний момент найважливішими чинниками розвитку конкуренції в Україні, на наш погляд, є: нерівність умов конкуренції; «тінізація» господарювання; недобросовісна конкуренція; інституційні обмеження конкуренції; надмірна монополізація; низький рівень свободи в економіці.

Нерівність умов конкуренції виступає як один із серйозних негативних чинників розвитку підприємництва в Україні. Згідно з даними опитувань, які здійснювалися фахівцями Міжнародної фінансової корпорації, головними перешкодами для бізнесу підприємці вважають нестабільність законодавства, корупцію, політичну нестабільність та нерівні умови конкуренції. Такі часто згадувані перешкоди, як регулювання підприємницької діяльності, втручання центральної та місцевої влади, проблеми залучення фінансових ресурсів, на думку підприємців, є менш важливими. Нерівність умов конкуренції пов'язана з неоднаковим режимом оподаткування, субсидіями і привілеями з боку держави чи місцевої влади, пільговим доступом до земельних ділянок, інфраструктури та ін. У результаті ми маємо справу з парадоксом, коли неефективні підприємства часто процвітають, а їхні більш продуктивні конкуренти зазнають труднощів. Усупереч логіці ринкової економіки вони не в змозі витиснути чи поглинути менш ефективних суперників.

Істотна «тінізація» деяких ринків з конкурентною структурою спотворює конкуренцію на них. У «тіньовій» сфері не діють легальні механізми захисту економічної конкуренції, внаслідок чого існує підвищена ймовірність розподілу ринків, створення перешкод вступу нових учасників, інших форм антиконкурентних домовленостей. Крім того, у «тіньовій» сфері продавці й покупці значно гірше поінформовані про загальний стан попиту та пропозиції, ніж у легальній, внаслідок чого продавець (по-

купець) навіть із фактично незначною ринковою часткою може поводити себе стосовно непоінформованих контрагентів як монополіст.

Проблема недобросовісної конкуренції, зокрема, неправомірного використання ділової репутації господарюючих суб'єктів, створення перешкод та досягнення неправомірних переваг у конкуренції, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, інших дій у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності, за наявними спостереженнями, є менш гострою ніж дві вищезгадані.

Досліджуючи сучасний стан ринку можна з впевненістю сказати, що ринки з конкурентною структурою переважають. На початок 2012 року на ринках, де структурні передумови конкуренції повністю відсутні, реалізувалося 7,2 відсотка продукції. Цей показник залишився на рівні показника попереднього року. Частка реалізації продукції на ринках з ознаками домінування однієї фірми зменшилася порівняно з попереднім роком на 1,7 відсотка - відповідно з 27,6 відсотка до 25,9 відсотка. Цей показник на олігопольних ринках зріс на 2,3 відсотка і становив 17,7 відсотка (на початок 2011 року 15,4 відсотка). Водночас майже половина продукції (а саме 49,2 відсотка) реалізується суб'єктами господарювання, що діють на ринках, де структурні обмеження конкуренції відсутні. Цей показник становив у 2012 році 49,2 відсотка (таблиця 1).

При цьому рівень монополізації на початок 2012 року (розрахований як частка всіх суб'єктів господарювання, що діють на монополізованих ринках, в обсязі реалізованої продукції галузі) порівняно з попереднім періодом, зменшився у 27 галузях.

Зокрема, позитивні тенденції до

зменшення рівня монополізації спостерігалися на ринках харчової, текстильної та деревообробної, гумової та пластмасової промисловості, металургії, виробництва машин та устаткування, коксу, будівництва, торгівлі транспортними засобами та їх ремонту тощо.

Слід зазначити, що поряд із негативними чинниками впливу на конкуренцію, що впливають з особливостей структури ринків, в Україні гострою залишається проблема антиконкурентних факторів так званого інституційного характеру, пов'язаних з особливостями поведінки учасників і регуляторів ринків. На думку фахівців ДУ «Інституту економіки та прогнозування Національної академії наук України», головними факторами конкуренції стають не стільки витрати, ціна та якість товару, скільки рівень та обсяг корпоративної влади та контролю за ринком, що досягається за рахунок позаекономічних засобів. Ситуація ускладнюється через нерозвиненість ринкової інфраструктури, що перешкоджає дії механізмів вирівнювання цін.

Після отримання незалежності та проголошення курсу на ринкові реформи українська економіка стала надзвичайно відкритою. З початку 90-х років минулого століття Україна бере активну участь у роботі таких впливових міжнародних організацій як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Організація економічного співробітництва та розвитку, у програмі ООН та інших. Як член цих організацій вона стала активним учасником різноманітних порівнянь та рейтингів.

Так, з 1997 р. Україна бере участь в оцінці міжнародної конкурентоспроможності, що проводиться в рамках Всесвітнього економічного форуму у м. Давосі, з 1995 р. в оцінці рівня економічної свободи та індексу сприйняття корупції, з 1990 р. індексу людського роз-

Таблиця 1

Структурні передумови конкуренції в економіці України

Тип ринків	Частка підприємств, що діють на ринку певного типу, у загальному обсязі виробництва (реалізації) у відсотках		
	2007	2010	2012
«Чиста» монополія	6,7%	8,5%	7,2%
Ринки з ознаками домінування	25,8%	30,7%	25,9%
Олігополія	14,4%	12,5%	17,7%
Ринки з конкурентною структурою	53,1%	48,3%	49,2%

Джерело: [13]

витку. У 1997 р. Міністерством фінансів України було укладено угоду про отримання кредитного рейтингу з кількома рейтинговими агентствами, зокрема Fitch Investor Services, Standard&Poors, Moodys, IBCA, Nippon Investor Service. Україна також бере участь у спеціальних дослідженнях для країн з перехідною економікою, що проводяться Світовим банком, ОЕСР, ЄБРР, Freedom House, Heritage Foundation, Intelligence Unite тощо [16, Т.1, с. 89]. Вони здебільшого стосуються інвестиційного клімату та ділового середовища, економічних свобод і прав людини, якості державного управління. Це саме ті сфери, які найбільшою мірою визначають спроможність країни забезпечувати продуктивність економіки, створювати умови для підвищення підприємствами своєї конкурентоспроможності та, як результат, покращувати добробут населення.

Якщо ж подивитися на звіти вищезазначених рейтингових агентств, то ми помітимо, що Україні вони відводять місце у нижній частині своїх рейтингів. За оцінками міжнародних організацій все ще лишається неподоланою низка дисбалансів як на мікро-, так і на макрорівні. Вони стосуються гнучкості валютного курсу, дотримання фінансово-бюджетної рівноваги, подолання фрагментарності фінансового сектора, недостатньої ліквідності банківської системи, вузького спектра інструментів інвестування. Але треба відзначити прогрес у структурних реформах і створенні ділового клімату, сприятливого для підприємницької діяльності та інвестицій.

Так, наприклад, за індексом конкурентоспроможності росту (ІКР) (дослідження в рамках Всесвітнього економіч-

ного форуму у м. Давосі, Швейцарія) Україна у 2005 році посідала 84-е з 117 країн, у 2000- 57-е з 59. [16, Т.1, с.95].

У 2006 р. індекс конкурентоспроможності росту був замінений на глобальний індекс конкурентоспроможності. За результатами Звіту у 2012 р. Україна покращила свої позиції і піднялася на 73 місце із 144, у 2011 займала 82 місце серед 142 країн, у 2010 89 місце [14]. Даний рейтинг складається на основі оцінки наступних факторів: інституції, розвиток інфраструктури, макроекономічне середовище, здоров'я та початкова освіта, вища освіта, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, розвиток бізнес-середовища та інновації.

За індексом економічної свободи Україна посіла лише 161 місце серед 179 країн. Останніми роками цей індекс використовується міжнародними організаціями для оцінки прогресу країн у структурних реформах.

До найслабших місць економічної свободи в Україні відносять свободу інвестицій, фінансову свободу, захист прав власності та свободу від корупції. Отже, невтішна інформація щодо розташування України у міжнародних рейтингах повинна стати поштовхом для більш детального вивчення факторів, що визначають конкурентні переваги або недоліки української економіки з метою покращення існуючої ситуації.

В Україні, як і деінде, перешкоди для входу, виходу та перерозподілу є наслідком надмірного, а часто й поганого регулювання. Системна оцінка регулювання товарних ринків в Україні за показниками, розробленими Еконо-

Таблиця 2

Індекс економічної свободи в Україні у 2012 р.

	Фактор	Показник	Приріст до попереднього року
1	Свобода бізнесу	47,6	+1,4
2	Свобода торгівлі	84,4	Без змін
3	Податкова свобода	78,2	Без змін
4	Державні витрати	29,4	Без змін
5	Грошова свобода	71	+3,3
6	Свобода інвестицій	20	Без змін
7	Фінансова свобода	30	Без змін
8	Захист прав власності	30	Без змін
9	Свобода від корупції	23	-1
10	Свобода трудових стосунків	49,9	-1,3

Джерело: Keane M.P., Prasad E. Inequality, Transfers, and Growth in Transition [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imf.org>

мічним відділом ОЕСР, указує на той потенційний внесок, який реформа регулювання, спрямована на заохочення конкуренції, могла б зробити в підвищення економічних показників країни.

Рівень загального регулювання товарних ринків є вищим, ніж у будь-якій країні-члені ОЕСР станом на 2008 рік (рис. 1). Сукупний тягар регулювання товарних ринків суттєво перевищує середній показник ОЕСР за всіма трьома основними складовими зведеного показника: це державний контроль, перешкоди для підприємництва та перешкоди для торгівлі й інвестицій.

Регуляторний процес у деяких відношеннях є так само проблемним, як і суть регулювання. Україна має досить погані показники за такими напрямками, як формулювання політики регулювання й ефективність спілкування з діловою спільнотою. Це віддзеркалює, до певної міри, нездатність чітко визначити ті ролі, які держава прагне відігравати в економіці, або провести між ними межу в такий спосіб, що усуне небажані конфлікти інтересів.

ВИСНОВКИ

1. Економічна конкуренція являє собою одну з найважливіших передумов функціонування ринкової економіки тому в Україні протягом короткого періоду незалежності було прийнято ряд законодавчих актів, що регулюють конкурентні відносини суб'єктів підприємницької діяльності. Це сприяло формуванню сучасного конкурентного середовища в таких галузях як торгівля, агропромисловий комплекс, легка і харчова промисловість, машинобудування, будівництво, автомобільний транспорт,

фінансовий сектор.

2. Незважаючи на розвиток конкуренції в Україні функціонують природні монополії в електроенергетиці, зв'язку, транспорті, житлово-комунальному секторі, гірничо-металургійному комплексі. Їх надмірна роль в національній економіці гальмує формування в Україні ефективного конкурентного середовища.

3. Серед основних чинників розвитку конкурентного середовища в Україні в нинішніх умовах слід відзначити: вирівнювання умов конкуренції шляхом подолання адміністративних перешкод, зниження рівня «тіньової економіки», усуненням недобросовісної конкуренції, подоланням надмірної монополізації, розширенням економічної свободи.

4. Протягом останніх років спостерігаються позитивні тенденції до зменшення рівня монополізації в багатьох галузях, зокрема на ринках харчової, текстильної, деревообробної та гумової промисловості, металургії, виробництва машин та устаткування, будівництва, торгівлі та ін. Однак проблему демонополізації не можна вважати вирішеною, оскільки частка ринків «чистої монополії» та олігополії суттєво перевершує відповідні показники в розвинутих країнах. Це уповільнює формування сприятливого конкурентного середовища в Україні, а отже негативно впливає як на приплив іноземних інвестицій, так і на вкладання коштів у бізнес національними інвесторами.

5. Отже, Україні слід будувати нову цілісну економічну систему, що функціонує на ринкових засадах. Адже країна ступила на шлях самостійного розвитку, будучи довгі роки до того частиною авторитарно-бюрократичної систе-

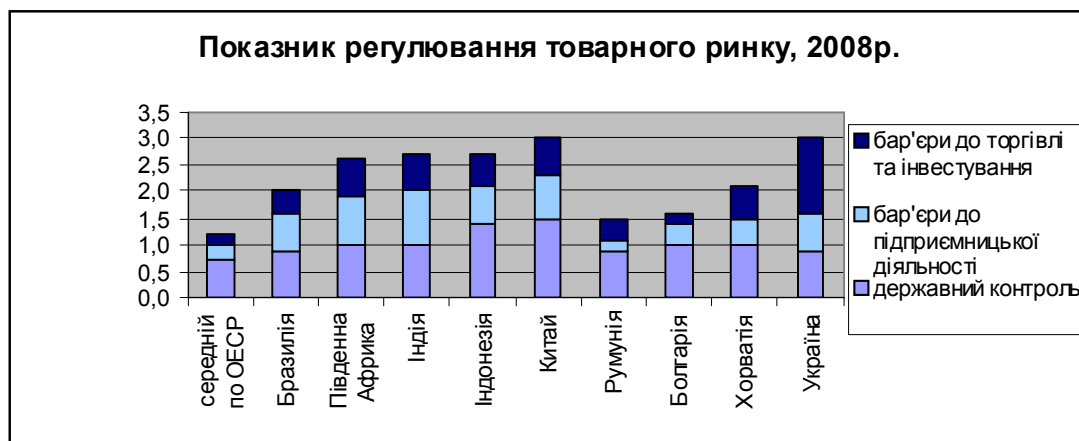

Рис. 1. Показник регулювання товарного ринку

Джерело: [19]

ми, з деформованою економікою, в якій вироблялося 20% кінцевого продукту, переважали великомасштабні підприємства важкої промисловості, військової спрямованості, а також видобувні галузі, що сприяло відтворенню товарного голу, з одного боку, технічної та технологічної відсталості з іншого. Цей далеко не повний перелік особливостей економічного життя України сьогодні потребує критичного осмислення і наукового дослідження питання конкурентного середовища в Україні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.XI.1993 р. № 3659-ХІІ.
2. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 7.VI.1996 р. № 236/96-ВР
3. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11.I.2001 р. № 2210-III.
4. Закон України «Про природні монополії» від 20.IV.2000 р. № 1682-III.
5. *Аакер Д.* Стратегическое рыночное управление / Пер. с англ. СПб.: Питер, 2002. 544 с.
6. *Антонюк Л.Л.* Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації. Монографія. К.: КНЕУ, 2004. 275 с.
7. *Борисенко З.М.* Основи конкурентної політики: Підручник. К.: Таксон, 2004. 704 с.
8. *Майер Дж., Олесневич Д.* Міжнародне середовище бізнесу: Конкуренція та регулювання у глобальній економіці / Пер. с англ. К.: Либідь, 2002. 703 с.
9. Монополізм та конкуренція в Україні. Нормативна база. К.: КНТ, 2003. 284 с.
10. *Пахомов С.Ю.* Глобальна конкуренція: нові явища, тенденції та чинники розвитку: Монографія. К.: КНЕУ, 2008. 224 с.
11. *Портер Майкл Э.* Конкуренция / Пер. с англ. Уч.пос. М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. 495 с.
12. *Реверчук С.К., Сива Т.В., Реверчук Л.С.* Основи теорії економічної конкуренції: Навч. посіб. К.: Знання, 2007. 271 с.
13. Річний звіт Антимонопольного комітету України за 2012 рік [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.amc.gov.ua
14. Річний звіт Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність, 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.wef.org>
15. Сайт Міжнародної фінансової корпорації. [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.inf.org
16. Стратегічні виклики ХХІ століття суспільству та економіці України: В 3 т. / За ред. В.М.Гейця, В.П.Семиноженка, Б.Є.Кваснюка. К.: Фенікс, 2007. Т. 1. 544 с., Т. 2 548 с., Т. 3. 556 с.
17. *Швиданенко О.А.* Глобальна конкурентоспроможність: теоретичні та прикладні аспекти: Монографія. К.: КНЕУ, 2007. 312 с.
18. *Gangopadhyay Partha.* Economics of Rivalry, Conflict and Cooperation. London: World Scientific Publishing Co.Pbc. Ltd, 2011. 366 pp.
19. *Wolf A., Wanner I., Ruhn O., Nicoletti G.* Report «Product market regulation». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.oecd.org>

РІЦНУ